

ĎÁBLÍK

Elektronický měsíčník pro členy a přátele Cally • Číslo 152 • Vychází 28. února 2016

Vážení čtenáři,

jedno z témat, kterému se Calla věnuje již od devadesátých let, je problém vyhořelého jaderného paliva. Paradoxně je tato stránka jaderné energetiky při prosazování nových reaktorů poměrně úspěšně opomíjena a přitom před celou společností klade vskutku velkou výzvu, jak se o něj bezpečně postarat. Jde o odpad vysoceradioaktivní, produkující teplo, který musí být na statisíce let izolován od celé biosféry. Takováto perspektiva se zcela vymyká dosavadním lidským zkušenostem. Pro ilustraci: před pouhými třiceti tisíci lety vůbec neexistoval Lamanšský průliv a současnou Varšavu či Berlín pokrývaly jeden až dva kilometry polárního ledovce. Nejstarší písmo je staré asi sedm tisíc let. A přesto necháváme jen na technokratech, ať prosazují svá řešení.

Tím má být pro českých cca čtyři tisíce tun (v případě nových reaktorů i více než dvakrát tolik) konečné hlubinné úložiště vyražené půl kilometru pod zemí v žulovém masivu. Momentálně má státní Správa úložišť radioaktivních odpadů, která je za problematiku zodpovědná, vybráno na území republiky sedm míst, ze kterých by chtěla vybrat. Za necelých deset let by pak měla oznámit jednu hlavní a druhou záložní lokalitu, kam by chtěla schovat tento jaderný odpad.

Bohužel úporné zaměření Ministerstva průmyslu a obchodu a Správy úložišť radioaktivních odpadů na kdysi přijatý postup, vede k vážnému a mnoho let trvajícimu sporu mezi státem a obyvateli i samosprávami desítek obcí, jejichž názor není respektován. Silový postup státu vedl k podání žalob obcí a spolků proti stanovení průzkumných území na všech sedmi lokalitách vytipovaných pro uložení odpadu. I navzdory tomu mají v tomto roce proběhnout průzkumné práce.

Není potřeba nyní tolik spěchat na úkor diskuse vhodného řešení, s jehož dopady se bude potýkat ještě řada generací po nás. Nemusíme sledovat jen trvalé uschování pod zem, ale třeba i řešení vyjímatelné anebo dočasné skladování, které dá příležitost technologickému pokroku, jakkoliv se tento jako reálná možnost zbavit lidstvo statisíců tun vyhořelého paliva, zatím nejeví moc nadějným. Žádný ideální, bezproblémový způsob neexistuje. Ale jeho volba by měla být řádně diskutována a měla by pro něj existovat shoda v celé společnosti. Příležitost nabízí veřejný proces posouzení dopadů „Aktualizace Koncepce nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem“ na životní prostředí a zdraví lidí. Veřejnost se díky Calle (a za hlubokého ticha zodpovědných státních institucí) zapojila do prvního kroku – vyjádření co a v jakém rozsahu má být posouzeno. Letos pak bude k veřejné oponentuře předložen posudek, k němuž opět chceme otevřít debatu.

Edvard Sequens

V OBSAHU TAKÉ NAJDETE

Pomůže nový zákon obyvatelům obcí, kde má skončit jaderný odpad?	str. 2-3
Krajský úřad zrušil další část jivenského územního plánu	str. 4-5
Ptákem roku 2016 je červanka	str. 10-11
Fotoblog: Jak dopadl geocaching ve službách ochrany přírody?	str. 11-12
Hysterický olej	str. 13
Pozvánky na akce	str. 19-21

Pomůže nový zákon obyvatelům obcí, kde má skončit jaderný odpad?

Pracovní skupina pro dialog o úložišti, v níž je zapojen i pisatel tohoto článku za Zelený kruh, odsouhlasila rámcový návrh zákona o zapojení obcí do výběru lokality hlubinného úložiště. Ten by měl částečně řešit dnešní problematický stav. Obce, stejně jako veřejnost organizovaná ve spolcích, jsou sice účastníky některých povolovacích procesů, ale na jejich stanovisko nemusí úřady vůbec brát zřetel. Jako se nyní stalo při povolení průzkumných území. A v jiných případech, kdy jsou obce a vlastníci nemovitostí omezováni při nakládání se svým majetkem, se nemohou daného řízení ani jen zúčastnit. Bude tomu tak například při stanovení tzv. chráněných území u vybraných posledních dvou lokalit.

Zákony je proto potřeba změnit a stejně jako v řadě zahraničních zemí dát obcím větší práva při rozhodování o stavbách, které na ně budou mít tak významné a trvalé dopady, jako je hlubinné úložiště vyhořelého jaderného paliva. Poprvé s podobným návrhem přišla pracovní skupina už v roce 2012, ale na tehdejší ministerstvu průmyslu šla záležitost do ztracena. Bude tomu nyní jinak?

V září návrh přijala Rada vlády pro energetickou a surovinovou strategii, které je nyní pracovní skupina součástí. Podle schváleného vládního plánu proběhne k návrhu v roce 2016 připomínkové řízení a po něm jej v září 2016 dostane k odsouhlasení vláda. Teprve poté se bude chystat čisté znění zákona v paragrafech, opět o něm bude jednat vláda a posléze Parlament. S takto rozvleklým plánem je ale takřka jisté, že se to do konce tohoto volebního období nestihne. Scénář, že se o posílení práv obcí bude hodně mluvit, ale nakonec se zase nestane nic, tak dostává zcela reálné obrysy. Máme se to snažit změnit a schválení urychlit?

Jsem přesvědčen, že zákon určitě přinese zlepšení dnešního stavu, kdy obyvatelům posledních dvou lokalit, které zůstanou kandidáty na budoucí život se zářícími odpady, zvyšuje šance na prosazení svých zájmů. Skrze možnost místního referenda pak zapojuje i občany, nikoliv jen starosty a zastupitelstva. Není však možné říci, že po schválení zákona, pokud k němu vůbec dojde, budou moci naši politici i úřady odškrtnout problém účinné, funkční účasti veřejnosti při rozhodování týkajícího se nakládání s vyhořelým jaderným palivem a radioaktivními odpady tak, jak jej definuje také Směrnice Rady 2011/70/Euratom. Lidé i jejich obce musí mít větší možnosti ochrany sebe i životního prostředí po celou dobu, po kterou se budou s problematickým dědictvím jaderné energetiky potýkat, než jaké jim dnes přisuzují státní instituce.

Jak má zákon fungovat? SÚRAO bude povinna vyžádat si stanovisko dotčených obcí k záměru stanovit chráněná území na obou z finálních lokalit vybraných do roku 2025 a podruhé pak před povolováním hornické činnosti na té poslední. Obec vydá své stanovisko nejdříve po šesti měsících od doručení žádosti Správy úložišť, zda se stanovením chráněného území nebo se stavbou úložiště souhlasí či nikoliv. Pokud bude v oné lhůtě podán návrh na konání místního referenda přípravným výborem občanů anebo zastupitelstvo obce přímo rozhodne o konání místního referenda k otázce souhlasu s úložištěm, prodlouží se lhůta pro souhlas obce do doby, než budou známy výsledky.

Další podmínkou pro pokračování prací na přípravě úložiště v dané

lokalitě bude souhlas vlády. Ten bude v případě získání souhlasu všech dotázaných obcí na lokalitě asi jen formalitou. Pokud ovšem Správa souhlasné stanovisko všech obcí z lokality nezíská, bude vláda povinna vyžádat si usnesení Senátu Parlamentu. Ten by rozhodoval na veřejné schůzi s povinným slyšením, kde by vystoupili i občané a starostové obcí a jejich odborníci. Pokud Senát svým usnesením vysloví souhlas, teprve následně vláda vysloví své konečné souhlasné či nesouhlasné stanovisko. Bude-li stanovisko Senátu nesouhlasné, pak vláda souhlas vydat nebude moci. A bez souhlasu vlády by se v povolování prací pro úložiště v takové lokalitě nepokračovalo.

Asi nejvážnější výhradou vůči tomuto návrhu zákona je, že nedává obcím absolutní právo veta ohledně úložiště a umožňuje překonat jejich nesouhlas Senátem. Ano, pokud by hlasoval dnešní Senát, klidně obětuje několik obcí pod domněnkou, že je to nezbytné kvůli stavbě nových reaktorů. Představa o budoucnosti naší země postavené na dalších a dalších jaderných reaktorech na věčné časy a nikdy jinak však ve světle reality eroduje a za pár let vše bude jinak. Jen ty odpady zůstanou, ale nemusí jich být ještě další tisíce tun.

Edvard Sequens

Spravedlivé, rychlejší, lepší a jednodušší rozhodování o stavbách

Nové stavby proměňují život v místech, kde žijeme. Mohou rovněž přispívat k rozvoji měst a obcí i kulturnímu životu v naší zemi. Nebo také nemusí. Pro naši společnost je proto důležité, kdo a podle jakých pravidel o chystaných stavbách rozhoduje.

Rozhodování o stavbách se často neúnosně vleče, působí ztráty investorům a poškozuje kvalitu prostředí pro život lidí. Úřady a soudy špatná rozhodnutí zdlouhavě napravují. Za hlavní příčinu neúnosného stavu považujeme složitá a roztržitá pravidla pro rozhodování o stavbách a nedostatečnost úřadů a správních soudů.

Pro zajištění skutečné veřejné kontroly, transparentního a kvalitního rozhodování je třeba zmírnit překážky, které veřejnosti, obcím, investorům i úřadům staví do cesty platná legislativa i její nesprávný výklad či porušování. Proto je potřeba:

1. Sjednotit schvalovací řízení

Pravidla, kterými se řídí schvalování staveb, je potřeba sjednotit, zpřehlednit a výjimky omezit na nezbytné minimum. Různá povolení by šla spojit do jednoho razítka od jednoho úřadu. Procedury pro všechny stavby by měly

být stejné, přehledné a každému srozumitelné. Není proto správné mít speciální zákony pro určité typy staveb, nebo pro vybrané stavební projekty.

2. Zaručit veřejnosti právo hájit kvalitu svého života

Některé stavby mohou mít velký vliv na život v ulici, čtvrti, obci, kraji či státu. Stavbou dotčení občané by proto měli mít stejná práva jako investor: musí mít možnost být plnohodnotným účastníkem ve schvalovacích řízeních a požádat vyšší úřad či soud o přezkoumání případných chyb.

3. Rozhodovat o věci, nikoli o formalitách

Zákon má umožňovat, aby se úřady a soudy zabývaly věcnými připomínkami, nikoli jen formální správností rozhodnutí. Nedává sebemenší smysl, aby se přezkoumávaly procesní přehmaty a přitom nebylo možné řešit očividné věcné chyby.

4. Zajistit, že verdikt platí

Verdikt, ať už je jakýkoli, musí platit. Proto nedává smysl, aby se spory mezi místními lidmi a investorem rozsuzovaly až poté, co je stavba skoro hotová. Porušuje se tím právo na spravedlivý a efektivní soudní proces a oslabuje důvěra v právní stát. Neboť i když soud rozhodne, že místní lidé měli pravdu, nedojde k reálné nápravě. A případná zpětná náprava poškozují majitele či uživatele stavby.

5. Umožnit soudům a úřadům rychlejší rozhodování

Častá zdržování povolovacích procedur způsobují soustavné změny pravidel a nedostatečná odborná i personální kapacita úřadů. Proto je potřeba je výrazně posílit. Stát také musí posílit kapacitu správních soudů, aby také ony dokázaly vyhovět nově stanoveným lhůtám a nebyly přetíženy.

Proto vyzýváme k zavedení spravedlivých, rychlejších, lepších a jednodušších pravidel pro rozhodování o stavbách i kvalitnějšího a rychlejšího rozhodování úřadů i správních soudů.

Výzvu Zeleného Kruhu a Nadace VIA můžete podepsat zde: <http://www.zelenykruh.cz/na-cem-pracujeme/rozhodovani-o-stavbach>

Zelený kruh

Krajský úřad zrušil další část jivenského územního plánu

Rudolfovský spolek Náš domov inicioval další přezkumné řízení jivenského územního plánu. Krajský úřad na jeho podnět vyškrtal s odkazem na porušení zákona několik stavebních parcel na louce mimo zastavěné území obce. Už před časem byly na návrh Našeho domova, Cally a Jihočeských matek zrušeny další části tohoto územního plánu, především záměry na výstavbu ve VKP Rudolfovský lom.

Jak už jsem v Ďáblíku jednou zmínil, celá causa ukázala na zásadní bolest územního plánování v ČR. Zejména menší obce pořizují územní plány prakticky neveřejně. Starosta (nebo zastupitelstvo) o rozvoji obce mluví se zpracovatelem územního plánu, zatímco obyvatelé obce (a také sousedních obcí) se dozvídají pouze útržkovité informace. Celý proces pak nejenže není podroben veřejné diskusi a občanské kontrole, ale jeho průběh a výsledek může být dokonce i v rozporu se zákonem.

Pokud se na územní plány nezaměří pozornost angažovaných občanů, nezákonné části zůstanou v platnosti, protože nadřízené orgány soulad se zákonem vůbec nezkontrolují. A když už se nějaký záměr dostane do územního plánu, všechny úřady se začnou na soulad s tímto důležitým dokumentem automaticky odvolávat. Neziskovky a angažovaní občané proto ve skutečnosti nejsou „potížisté“ a „ekoteroristé“, ale

hlídači zákonnosti, která je nutnou podmínkou demokracie. Nadřízené úřady nebo soudy přece nelze podezřívat z toho, že by stranily občanským iniciativám.

Většina územních plánů (ale i správních řízení nebo procesů EIA) však probíhá bez jakékoli veřejné oponentury. Protože množství aktivních občanů (natož profesionálů z neziskovek), kteří by se této problematice systematicky věnovali, je nízký a významně se nezvyšuje. Nezbyvá tedy, než studovat úřední desky, hlídat schvalování územních plánů (ale i v ČR tak oblíbených změn územních plánů) a nebát se vyslovit veřejně vlastní názor. Případ údolí Rudolfovského potoka ukazuje, že se to vyplácí.

Jiří Řehounek

Švejkování s Naturou

Český stát opět nedostal svým závazkům vyplývajícím z členství v Evropské unii, když vláda odmítla přidat na seznam evropsky významných lokalit tři místa, především EVLPorta Bohemica a EVL Louky u Přelouče. Evropská komise přitom na jejich zařazení výslovně trvala, což nyní znamená, že České republice hrozí soudní řízení a pokuta. Naši politici se nyní chystají svůj postoj v Bruselu „nějak vysvětlit“. Tak nějak ve stylu: Aby se vlk nažral a koza zůstala celá.

A původně mohlo být odmítnutých lokalit i vícero. Ministerstva totiž při meziresortním připomínkování vznášela naprosto scestné „argumenty“, které evidentně vyplývají z jakéhosi paranoidního pocitu ohrožení. Tak například EVL Kaolínový lom u Vidnavy nechtělo na seznamu ministerstvo průmyslu a obchodu s odůvodněním, že by tato „naturová“ lokalita mohla komplikovat další činnost místního lomu. Přestože právě těžba vytvořila vhodné podmínky pro kuňku žlutobřichou, která se zde stala hlavním předmětem ochrany, a její pokračování je proto spíše žádoucí.

Domnívám se však, že jako ochránci přírody děláme chybu, když v prvních reakcích zdůrazňujeme hlavně Evropskou komisi, soudy a pokuty. A týká se to ochránců státních i nestátních, včetně samotného ministra Richarda Brabce, který se tentokrát za ochranu přírody postavil (byť vlažně). Prozatím zavržené lokality bychom měli chránit nikoli kvůli „Bruselu“, ale především kvůli nám samým. Kvůli naší zodpovědnosti za

přírodu a krajinu v České republice, kvůli ohroženým druhům a jedinečnému krajinnému rázu.

Pokud se někomu zdá, že v zájmu splavňování Labe zase jednou hrdinsky bojujeme s bruselskou byrokratickou hydrou a ve finále to nějak po česku „okecáme“, obávám se, že nemá pravdu. Ve skutečnosti si pouze hrajeme s Evropskou komisí na „švejkovanou“ a zároveň hazardujeme s našimi přírodními klenoty. Přesně ve stylu: Ať vlk i koza klidně pojdou.

Jiří Řehounek

Hledání cesty na nejbezpečnější místo Země v Rudíkově

Calla ve spolupráci se spolkem Zdravý domov Vysočina uspořádaly 4. února v restauraci U kostela v Rudíkově promítání [švýcarského filmu "Cesta na nejbezpečnější místo Země"](#). Akce proběhla díky zájmu obyvatel lokality Horka o problematiku nakládání s radioaktivními odpady (RAO) a vyhořelým jaderným palivem (VJP) v zahraničí. České titulky k filmu vznikly spoluprací spolků Calla a Sonne & Freiheit. Následují některá témata z besedy s Edvardem Sequensem a Daliborem Stráským.

Účastníci besedy se zajímali o to, zda SÚRAO řeší aktivně problematiku nakládání radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva s britsko-švýcarským jaderným fyzikem Charlesem McCombiem, který ve filmu říká při svých experimentech v laboratoři Grimsel, že žulový masív nepřipadá v úvahu, protože jeho prasklinami a puklinami protéká voda (proto také Švýcaři od 90. let zkoumají v laboratoři Mont Terri vlastnosti jílovce).

Podle Stráského žulu preferují geologové z toho důvodu, že dobře pojímá zbytkové teplo z VJP. Platí to ale jen do okamžiku, dokud žulový masív

právě neobsahuje rozhraní a praskliny, čili bariéry pro přestup tepla. Samy superkontejnery už takovou bariéru představují také, takže brání VJP v přehřátí se. Najít ale neporušený žulový masív na dobu nejméně 100 tisíc let (podle německých kritérií na milion let) se ukazuje jako neproveditelné proto, že jeho vlastnosti zhoršují samotné technické práce a že dle výsledků měření českých vědců z Ústavu struktury a mechaniky hornin Akademie věd v laboratoři Grimsel horniny pracují. Konkrétně se švýcarský Alpský žulový masív postupně pohnul o téměř 0,1 centimetru v roce 2013. Hovořilo se v souvislosti s nestabilními geologickými podmínkami také o sesuvu půdy ve francouzské podzemní výzkumné laboratoři v Bure v lednu 2016, kde se provádějí experimenty sloužící k navržení budoucího hlubinného úložiště, asi 200 kilometrů na východ k německým hranicím.

Rovněž vznikla diskuze kolem dolu Asse II v Německu, kde dlouhodobě dochází ke kontaminaci spodních vod nízkou a středně radioaktivními odpady, které byly ukládány v solných formacích mezi lety 1965 a 1978 a teprve tento rok se Spolkový úřad pro ochranu před radioaktivní zářením (BfS) rozhodl začít problém (po zhruba 8 letech úvah) řešit. Jedna scéna ve filmu je totiž o solném dolu Gorleben. A protože ve filmu je otevřeno i téma finančních kompenzací, debatovalo se, jak se obce v lokalitě chystají využít peníze za geologické průzkumy. K tomu Sequens poznamenal, že jedna z možností je investovat peníze do nezávislých oponentních odborných studií, Zmínil se přitom, že Pracovní skupina pro dialog také požaduje kvalitní mezinárodní oponentury studií SÚRAO.

Několik lidí vyjádřilo obavu z toho, jak moc je dovoz RAO a VJP k nám ze zahraničí a naopak ošetřen v české legislativě, neboť se jim zdá české hlubinné úložiště naddimenzované (má uložit 10 000 tun VJP, bez započítání případného vysokoaktivního odpadu z nových reaktorů). Sequens zmínil pasáže týkajícího se dovozu a vývozu v zákoně č. 18/1997 o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (Atomový zákon). Dodal, že v současnosti neexistují žádné mezinárodní megaprojekty typu Pangea v Austrálii.

Při diskuzi o alternativách k hlubinnému úložišti bylo poznamenáno, že průběžná péče o RAO a VJP při prodlouženém dočasném skladování („extended interim storage“) v průběhu několik set let, v kombinaci s předávaným správcovstvím („rolling stewardship“), by český jaderný průmysl zaneprázdnila efektivněji, než když se problém skryje pod zem a s ním časem vyprchá i tíha zodpovědnosti vůči dalším generacím. I v důsledku poučení se z případů, kdy došlo ke kontaminaci životního prostředí, ve světě existují zodpovědnější přístupy, které by měly umožnit odpady z hlubinného úložiště vyjmout („retrievability“) či umožnit dalším generacím, aby přeorientovaly úložný proces („reversibility“) a debata na toto téma v mnoha zemích probíhá neustále (OECD/NEA, 2012). V Kanadě mají koncept adaptabilní postupné nakládání od 2007, ve Švýcarsku monitorované dlouhodobé hlubinné skladování od 2003. V Nizozemí operují na bázi až 100 letého přípovrchového meziskladu VJP – Habog – od 2003. A mezitím pokračují ve výzkumech v souvislosti s hlubinným úložištěm. K hlubinnému úložišti momentálně nejvíce spěchá Finsko, Švédsko a Francie.

Diváky film zaujal a uvítají, když se bude vysílat také v televizi a když se budou pořádat nezávislé vzdělávací programy s touto tematikou (nezávislé na SÚRAO).

Olga Kališová

O dopadech uranové těžby v post-komunistické Evropě

Při zkoumání situace v Rumunsku, na Slovensku, v České republice a v Německu se rumunský investigativní novinář Adrian Mogos zaměřil na zjištění kvality života bývalých horníků a obyvatel v blízkosti současných nebo bývalých uranových dolů, na studie a na proces uzavírání, rekultivace a sanace uranových dolů. Také na dva případy potenciální otevírky nových dolů na Slovensku v České republice. Podle World Nuclear Association se v roce 2014 vytěžilo v Rumunsku 77 tun, v České republice 193 tun a v Německu 33 tun uranové rudy, což dohromady představuje asi 0,5 % světové produkce.

Exkurze po čtyřech zemích

Na Slovensku si Adrian Mogos povídal s Martinem Onderou a Ladislavem Rovinským ze Slovenského Zväzu Ochrancov prírody a krajiny (SZOPK), jak od roku 2005 do dubna 2015 investovala kanadská firma European Uranium Resources Ltd. (EUU), dříve Tournigan Energy, 25 milionů eur do geologického průzkumu v souvislosti s jejím záměrem těžít uran 8 km od Košic v oblasti rekreačního střediska Jahodná Chata, které je součástí soustavy NATURA 2000. O protestech proti Memorandu o porozumění z roku 2012 mezi premiérem Ficem a EUU [informoval Karel Polanecký](#). Podle tiskové zprávy na webu EUU z 16. listopadu 2015 se teď Ludovika Energy s.r.o. (dceřiná firma EUU) soudí se slovenským Ministerstvem životního prostředí, které odmítlo prodloužit povolení k průzkumům na ložiscích Kurišková a Novoveská Huta. A vzhledem k tomu, že australská společnost Forte Energy zrušila svůj kontrakt na spolupráci s EUU na těžbě ložisek, lze se domnívat, že plány na uranovou těžbu tentokrát padly.

V České republice novinář navštívil Stráž pod Ralskem, Dolní Rožínku a Brzkov v doprovodu Olgy Kališové z Cally ([Ďáblík č. 147](#)). Sám

pak viděl okolí Příbrami, kde si vyfotil haldy po těžbě uranu a navštívil bývalý pracovní tábor Vojna, kde se také nachází Hornické muzeum Příbram. Nepodařilo se mu během své exkurze získat povolení k návštěvě MAPE Mydlovary, takže si alespoň vyžádal vyjádření k toxicitě od Dr. Eberharda Falcka z francouzské univerzity Versailles Saint-Quentin-en-Yvelines a zpracoval informace od Jihočeských matek. V interview poukazyval na to, že v Čechách se ta samá společnost (s.p. DIAMO v gesci Ministerstva průmyslu a obchodu) zabývá zároveň rekultivacemi a sanacemi po těžbě uranu, těžbou a zpracováním uranu do formy žlutého koláče, plány na otevření nového uranového dolu i měřeními úrovně radiace. Píše, že aktivisté vnímají jako střet zájmů to, když data ohledně nemocí z povolání horníků eviduje DIAMO, které vyplácí případné nemocenské.

V Německu, píše novinář, dosud stát investoval asi 6 bilionů eur (z plánovaných 7,1 bilionů) do rekultivací a sanací po těžbě uranu. Společnost Wismut během komunistické éry vytěžila 230 400 tun uranové rudy a zařadila tak tehdejší východní Německo na čtvrtou příčku největších producentů za Sovětský svaz, Spojené státy americké a Kanadu. Vedlejší produkty těžby ovšem byly: 48 výsypek, 311 milionů metrů krychlových hlušiny, 160 milionů kubických metrů radioaktivních kalů (v odkalištích) a 1 520 hektarů skládek. Po roce 1991 firma Wismut, už zcela ve vlastnictví německého státu, odstartovala jinou éru - nápravu následků po těžbě v dolech Ronneburg, Schlema-Alberoda (Aue) a Königstein v blízkosti hustě osídlených míst a také lokalit Johanngeorgenstadt a Breitenbrunn, které Wismut opustila během 50. a 60. let. Firma musí neustále čerpat a pročišťovat podzemní vodu ze zaplavených dolů. Také hrozí průsaky a protržení hrází odkališť Culmitzsch, Trünzigg a Helmsdorf. Podle Petera Diehla z projektu

WISE Uranium došlo v roce 2008 v důsledku myšičího podhrabání a přívalových dešťů k sesuvu krycích vrstev minerální půdy a uvolňování radonu z hald hlušiny nad limitní hodnotu 1 mSv/a. Pro informaci, Mezinárodní komise pro radiologickou ochranu (ICRP) doporučuje průměrnou efektivní dávku 1 mSv (0,001 Sv) ročně, vyjma lékařských a profesních expozic. Rozhovor s pracovníky společnosti Wismut se Mogosovi ale udělat nepodařilo.

Podle očekávání věnoval novinář největší prostor situaci v Rumunsku, kde také pořídil rozhovory se dvěma bývalými

horníky (74-letý Florian Covaci a 53-letý Vasile Mocanu) z hornické vesnice u dolu Baița Plai (region Bihor) a s pracovníkem Národního institutu veřejného zdraví (NIPH), Laszlo Toro, který zkoumal účinky radiace na zdraví obyvatel poblíž dolů Ciudanovița - Lișava (kraj Caraș – Severin, region Banat). Podle [prezentace \(str. 8 a 37\)](#) Národní komise pro kontrolu jaderných aktivit (CNCAN) z roku 2010 se v Rumunsku má v současnosti dotěžovat ložisko Crucea-Botusana ve východních Karpatech, ze kterého se uranová ruda zpracovává v úpravně Feldiorara s odkalištěm Catatuiia (region Brasov). Ale Mogos píše, že pouze ve dvou z 23 navržených lokalit došlo prozatím ke kompletnímu ukončení těžby uranu. Jen pár desítek milionů eur bylo dosud vynaloženo na rekultivace a sanace, ve srovnání s miliardami korun v České republice a biliony eur v Německu. Rumunská vláda se zavázala investovat 220 milionů eur na uzavření 23 dolů, ale doposud bylo z rozpočtu vyčleněno jen deset procent této částky. Rekultivace a sanace měly skončit v roce 2009, ale byly odloženy až do prosince 2015 z důvodu nedostatku finančních prostředků. Největší příklad selhání jsou doly v Ciudanovița (37 km², tj. plocha pěti olympijských stadionů) a Lișava. Podle Národní agentury pro ochranu životního prostředí (ANPM) jsou haldy hlušiny z těchto dvou dolů nejhoršími zdroji znečištění.

Monitoring a studie dopadů uranové těžby na životní prostředí a zdraví horníků a obyvatel

Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA) eviduje pouze údaje, které jí její členové dobrovolně pošlou. Vydává publikace a příručky pro bezpečnost při důlní rekultivační praxi, „ale jsou to jen doporučení a nejsou právně závazná,“ zdůrazňuje Peter Diehl.

Podle Mogose je nedostatek mezinárodního dohledu nad úrovní radiace v členských státech Evropské unie. Evropská komise je jediný nezávislý orgán, který monitoruje radioaktivitu v ovzduší, vodě, půdě a potravinách v zemích EU prostřednictvím Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom). Počet monitorovaných zemí se snížil z osmi v roce 2012 na pět v roce 2015. Poslední kontrola v Rumunsku proběhla v roce 2012 a 2008 (problémy zjištěny při obou misích), na Slovensku v roce 2014, 2008 a 2005 a v České republice v letech 2010 a 2005. Inspekční návštěvy v jednotlivých zemích trvaly pouhé čtyři dny.

Mogos píše, že v Rumunsku zákon nestanoví limit pro radionuklidy v povrchových vodách, pouze v pitné vodě, takže neexistují data k vyhodnocení množství těžkých kovů a radionuklidů v životním prostředí a dál v potravním řetězci zvířat. Před rokem 1989 v Rumunsku neexistovaly standardy pro ochranu před zářením, což se změnilo až po vstupu do EU v roce 2007. Navíc v důsledku zastavení rekultivačních prací koncentrace radionuklidů vzrostly asi 3x nebo 4x. Nedávné studie NIPH, Ústavu radiační hygieny v Temešváru, ukazují, že dávky radiace na člověka vzrostly za posledních 60 let pětikrát až patnáctkrát. Do tzv. zóny jaderného rizika zahrnuly výzkumníci 33 290 km² se 1 300 lokalitami, ve kterých se nachází zhruba 5,24 milionu obyvatel, tj. více než čtvrtina celkové populace. Podle výsledků výzkumu Universitatea "Babes-Bolyai" Cluj-Napoca ve spolupráci se španělskou Universidad de Cantabria dochází ročně k 1000 až 3000 úmrtím v blízkosti dolů Baita Plai a Nucet v důsledku inhalací radonu, přičemž bylo zaznamenáno asi 25 % úmrtí ročně kvůli vysokým koncentracím radonu uvnitř sledovaných objektů, neboť v letech 1960 až 1970 lidé hojně používali materiál z dolů na stavbu základů a zdí svých domů.

Podobně jako v Rumunsku se i na Slovensku a v České republice materiál z dolů používal na zpevnění silnic a cest. Monitoringu a studiím na Slovensku se však Mogos nijak nevěnoval. Co se týká České republiky, zmínil se, že neexistují žádné nezávislé environmentální a zdravotní výzkumy, kromě dat a studií státních orgánů (DIAMO, SÚJB). Nemá tak úplně pravdu, neboť infolist MUDr. Miroslava Šuty zmiňuje pár studií, například studii Řeřicha et al. (2006) zabývající se výskytem leukémie, lymfomů a mnohočetných myelomů u uranových horníků. Bohužel má ale pravdu v tom, že neexistují studie zdravotního stavu obyvatel v okolí uranových dolů nebo úpraven uranu, ač je riziko rakoviny plic při vdechování radonu prokázáno.

A konečně podle informací, které Mogos čerpal z webu WISE Uranium, počet horníků postihnutých rakovinou plic v Německu převýšil původní očekávání, protože na základě německých záznamů o zákonem nařízeném úrazovém pojištění se evidovalo 3 700 případů rakoviny plic hlášených jako nemoci z povolání po roce 1991. Navíc 100 pracovníků trpělo rakovinou hrtanu a 2 800 silikózou (neboli pneumokoniózou).

Olga Kališová podle článku <http://linx.crji.org/88-88-5518/fatal-exposure-the-destructive-force-uranium-mining-postcommunist-europe>

Nominujte na Cenu Josefa Vavrouška

Nadace Partnerství pořádá letos již 20. ročník Ceny Josefa Vavrouška, jejímž smyslem je „ocenit konkrétní činy pro zdravé životní prostředí a udržitelný rozvoj“. Kandidáta může nominovat jakýkoli občan nebo organizace. Loňským laureátem Ceny Josefa Vavrouška se stal lesník Josef Fanta „za celoživotní odborné prosazování metod péče o les nejen v chráněných územích s důrazem na přirozenou obnovu, za hlavní podíl na obnově lesa zničeného kyselými dešti v Krkonošském národním parku a za přenos zkušeností a poznatků ze zahraničí do České republiky.“ Všechny důležité informace najdete na <http://www.cenajosefavavrouska.cz/>.

Jiří Řehounek

Reportáž psaná na krmítku

Do dnešního opravníku jsem si schoval článek „Ptáci českých zahrad“, který vyšel v příloze Deníku zvané „Čtení na víkend“. Zejména kvůli jeho podtitulu „Víte, kdo navštěvuje vaše krmítko? Poznejte nejčastější druhy.“ V loňském horkém srpnu mě téma článku poněkud překvapilo. O to víc, když jsem na titulní fotografii uviděl drobné pěvce sytě červené barvy, které jsem nedokázal přiřadit k žádnému středoevropskému druhu, kterak sedí na kovové misce se zeleným listovým na pozadí.

Údajní častí návštěvníci krmítek měli v článku vyčleněné samostatné boxy. Jejich zásadní potíží spočívala v tom, že z šesti druhů paní redaktorka trefila jeden správně, a to sýkoru modřinku (koňadru už nikoli). Brkoslava, králíčka nebo straku bychom sice na krmítku čistě teoreticky potkat mohli, o nejčastější návštěvníky se však zcela jistě nejedná. No a vlaštovku a jiříčku na krmítko nenalákáte ani na půl kila létajícího hmyzu. I kdybyste ho naplnili třeba v horkém srpnu.

Jiří Řehounek

Ptákem roku 2016 je červenka

Česká společnost ornitologická vyhlásila ptákem roku 2016 červenku obecnou. Upozorňuje tak na skutečnost, že i běžným a široce rozšířeným druhům může hrozit nebezpečí — například prosklené zastávky hromadné dopravy.

„Ptákem roku se nemusí stát jen vzácný a ohrožený druh. I červenka, která patří mezi 15 nejběžnějších ptáků Česka, nám poskytne dostatek prostoru pro poznávání přírodních tajemství i pro zamyšlení, co všechno bychom mohli ve svém okolí změnit k lepšímu,“ říká Zdeněk Vermouzek, ředitel ČSO.

Červenky jsou docela nenápadní ptáčci velikosti vrabce. Všíímavý pozorovatel je ale nalezne takřka všude. Melancholický zpěv červenky můžeme slyšet ze stinných lesů, zarostlých břehů řek i z městských parků nebo z udržovaných zahrad. Podmínkou pro zdárný život tohoto sympatického ptáčka je jen trocha hustšího porostu a křoví v okolí.

Na pohled vypadají červenky něžně, ale jsou to velcí rváči. Dokonce každá desátá dospělá červenka končí svůj život na následky soubojů. A boje nejsou jen výsadou samečků. Kromě doby hnízdění má každá červenka, bez ohledu na pohlaví, své vlastní teritorium, které urputně brání před všemi příslušníky svého druhu a často i před ostatními ptáky. Jako signál k útoku přitom slouží právě červená náprsenka protivníka.

„Zajímavostí, která bude zřejmě v ptačí říši rozšířenější, než si myslíme, jsou zpívající samičky. Je to ovšem pochopitelné, když víme, že i samičky si potřebují vyznačovat a hájit teritorium, k čemuž slouží právě zpěv,“ vysvětluje Zdeněk Vermouzek.

Usnadnit život červenkám v našem okolí není složité. Hlavně majitelé zahrad se mohou zamyslet, zda nejsou červenka a kos lepší, než chemicky ošetřený trávník. A zda by hromada větví ze zimní prořezávky nemohla zůstat na zahradě až do podzimu. Nejhorší je potom kácení křovin nebo pálení hromad klestí v hnízdní době, protože tím můžeme snadno zničit nejen dobře ukryté hnízdo červeny, ale i životní prostředí nejrozličnějších druhů brouků, motýlů a dalších drobných živočichů, kteří slouží ptákům jako potrava.

V prostředí měst a vesnic, která červenky obývají spolu s námi, se vyskytuje řada nástrah. Snad každý se již setkal s drobným ptáčkem zabitým o skleněnou výplň velkého okna nebo o protihlukovou stěnu. Smutně pak koukáme na chladnoucí hromádku peří a přemýšlíme o mláďatech, která možná někde poblíž čeká smrt hladem.

V poslední době se objevuje stále víc prosklených zastávek, často velice nebezpečných — zastávky jsou u země, kde ptáci často létají, a nezřídka je těsně vedle park, vodní tok či jen skupina keřů, což jsou pro ptáky oázy v okolní betonové šedi. Prosklená zastávka na takovém místě je pak smrtelnou pastí. Celkově se odhaduje, že na světě ročně zahyne jedna miliarda ptáků po nárazu do skleněných ploch! Přitom o každý metr čtvereční se ročně zabije zhruba jeden pták.

„Při obrovských počtech ptáků zabitých o sklo je až s podivem, že třeba červenek může vůbec přibývat. Vysvětluje to jen obrovská nadprodukce potomstva, ke které v přírodě dochází. Například každá samička červeny vyvede zhruba sedm mláďat ročně. Ale rozhodně ne proto, aby se tato mláďata zabíjela o bez rozmyslu postavené skleněné stěny,“ zdůrazňuje Vermouzek.

Jako reakci na množství se skleněné plochy spouští Česká společnost ornitologická kampaň Bezpečné zastávky. Pomocí jednoduchého webového dotazníku, ke kterému se lze připojit i z mobilu přímo na ulici (<http://zastavky.birdlife.cz>), může kdokoli ohodnotit nebezpečnost zastávky ve svém okolí.

„Věříme, že se nám s pomocí mnoha lidí podaří zmapovat velké množství zastávek v krátkém čase,“ říká Zdeněk Vermouzek. „Informace o nebezpečných zastávkách budeme pak předávat obecním úřadům a dopravním podnikům a budeme je žádat, aby zastávky zabezpečily. Není to nic složitého, mnoho dobrých řešení je popsáno na www.ochranaptaku.cz. Jen si nesmíme myslet, že stačí jedna nalepená černá silueta.“

Tisková zpráva ČSO

FOTOBLOG

Jak dopadl geocaching ve službách ochrany přírody?

V květnu loňského roku jsme ve čtyřech jihočeských pískovných umístili „kešky“ s ochránářským podtextem. Kromě upozornění na zajímavé přírodní lokality jsme chtěli vyzkoušet, zda geocacheři mohou

pomoci s ochranou vzácných přírodních stanovišť, která potřebují pravidelné narušování. Na celkové vyhodnocení je po roce ještě brzy, zdá se však, že potenciál pro ochranný management písčiny by tu byl. Musíme však hledače kešek navést do písčiny tak, aby určitě přecházeli přes místa, které potřebujeme pravidelně narušovat. V dnešním fotoblogu vám představujeme nejúspěšnější kešku v písčince Lžín, kde jsou dopady geocachingu na první pohled zřetelné.

Na prvním snímku vidíte plochu kolem kešky po prvních čtyřech návštěvách, na druhém po více než stovce návštěv. Místní samotářské včely a kutilky tímto geocacherům děkují za údržbu svého bydliště. ☺

Jiří Řehounek

Plocha těsně po umístění cache

Plocha s cachí na konci sezony

Ploskočelka šestipásá

Hysterický olej

V úvodníku minulého Ďáblíka jsem se věnoval problematice palmového oleje a ničení přírody v tropech. Psal jsem mimo jiné o alibistických výrobcích potravin v České republice. A možná by bylo vhodné ten alibismus ještě vysvětlit. Jako na zavolanou jsem objevil rozhovor, který poskytl Radiožurnálu Jiří Brát, předseda výboru pro zdravotní a sociální politiku Potravinářské komory a bývalý ředitel české pobočky Unileveru. Pohovořil v něm o hysterii, která se u nás vytváří proti palmovému oleji a dodal: „*Místo toho, aby se zvedla podpora produkce palmového oleje z udržitelných zdrojů.*“

Udržitelné zdroje palmového oleje se patrně ve světě najdou, ale vzhledem k celkové spotřebě jich bude velmi málo. Určitou nadějí se může zdát certifikační systém RSPO (Roundtable on Sustainable Palm Oil). I ten se však potýká s problémy, např. potíráním nepříjemných názorů, což se v poslední době projevilo např. změnou stanov. Podle nich nyní RSPO zapovídá svým členům kritiku svých postojů a pravidel. Ovšem organizace, která nesnese kritickou diskusi, může jen těžko zlepšovat svou činnost. Takže v případě RSPO zatím platí rčení o jednookém, který je mezi slepými králem.

Pan Brát mluvil v rádiu i o nenahraditelnosti palmového oleje: „*Když ale potřebujete vytvořit tu strukturu, třeba u margarínů nebo třeba plev na tyčinkách, tak ho momentálně není čím nahradit.*“ Tak v této souvislosti bych se určitě zeptal, z čeho se dělaly plevy na tyčinkách za mého dětství, kdy jsme se o palmě olejné dozvídali maximálně z tématických map tropických oblastí ve Školním atlase světa. A docela by mě zajímalo, proč ve srovnatelných výrobcích téže značky palmový olej jednou není (sušenka s náplní z hořké čokolády) a podruhé zase je (sušenka s náplní z mléčné čokolády).

Alespoň z mého pohledu přitom nejde o úplný zákaz palmového oleje, který není proveditelný ani nutný, ale spíše o radikální omezení plochy, na níž se olejná palma pěstuje. Teprve pak se může stát systém RSPO účinným strážcem produkce udržitelného palmového oleje. Podle údajů české Koalice proti palmovému oleji, které vycházejí z čísel RSPO, tvoří dnes certifikovaný palmový olej pouhých 20 % světové produkce, přestože členové RSPO celkem produkují 40 % této komodity.

„Hysterii“ kolem palmového oleje ovšem nepodporují pouze neziskovky z koalice, ale třeba i české zoologické zahrady, některé školy nebo výživoví poradci. „Hysterická“ světová média zase přinášejí záběry na hořící pralesy nebo asijské metropole zahalené do hustého dýmu. Já osobně tak vidím nefalšovanou hysterii spíše u zástupců potravinářských firem, které se bojí nahrazování palmového oleje šetrnějšími a zdravějšími náhradami.

Jiří Řehounek

Čtvrtstoletí Národního parku Šumava – Vývoj horské smrčiny

Obnoví se les sám nebo mu musí člověk pomoci? To je jedna z otázek, na kterou nám horská smrčina na Šumavě už dala jasnou odpověď. Díky tomu, že byl před 25 lety založen Národní park Šumava a my můžeme na části jeho území sledovat přírodní procesy, podařilo se uvést na pravou míru řadu zažitých polopravd a mýtů.

Horskou smrčinou jsou nazývány lesy, vyskytující se na Šumavě nad 1200 metrů nad mořem. Kvůli drsným životním podmínkám se v těchto nadmořských výškách objevují převážně dvě dřeviny, dominantní smrk ztepilý doplněný jeřábem ptačím. Největším územím horských smrčín, které se ponechaly přirozenému vývoji po kůrovcovém žíru, jsou oblasti Modravských slatí, Velká a Malá Mokrůvka a kar Plešného jezera. Tyto plochy byly napadeny lýkožroutem smrkovým (kůrovcem) v polovině devadesátých let.

„Rozhodnout o bezzásahovosti bylo tehdy velmi těžké. Rozhořely se vášně, které neutichly dodnes a spoustu věcí, které se v rozpadajícím lese dějí, jsme pouze tušili. Dnes už ale mnohé děje, o kterých se diskutovalo, například to, jestli se les sám dokáže obnovit a jak bude vypadat, nebo jakou úlohu mají pionýrské dřeviny, můžeme s určitostí popsat a hlavně je můžeme sledovat na vlastní oči,“ tvrdí ředitel Národního parku Šumava Pavel Hubený, který v polovině 90 let prosazoval bezzásahovost a přirozený vývoj horské smrčiny na Modravsku.

„Odborníci se tehdy domnívali, že obnova proběhne podle velkého vývojového cyklu lesa, tedy že po odumření horního stromového patra na plochu nalétnou nejdříve pionýrské dřeviny, jako bříza, osika, jeřáb a další. Tyto dřeviny postupem času připraví plochu pro vývoj náročnějších druhů, jako je smrk, který se do porostu navrátí po delší době. Ted' už ale víme, že smrk si dokáže vytvářet tak zvanou banku zmlazení, která roste v podrostu dospělého lesa. Les je tak neustále připravený na disturbance, tedy na rozpad horního stromového patra. Odumření dospělých stromů umožní přístup světla do podrostu a malé stromky, které doposud čekali v zástínu na svoji šanci, ji pro svůj růst dostanou. Díky prosvětlení lesa se v těchto porostech také zvýší zastoupení jeřábu ptačího,“ vysvětluje ekolog lesa Správy Národního parku Šumava Jaroslav Červenka.

Jeřáb, jako jedna z pionýrských dřevin se ve větších počtech vyskytuje v porostech jen několik let po disturbanci, pak jej přerostou smrky. V dospělém porostu jich zůstane jen velice málo. Potvrdilo se také to, že struktura „nového“ lesa prakticky kopíruje strukturu toho původního. Nové smrky se totiž uchytí většinou na příhodných stanovištích pro jejich růst. Nejvíce semenáčků roste na ležících, rozkládajících se kmenech bývalých generací smrků nebo blízko stojících stromů či souší.

„Na místech po kalamitě zůstalo poměrně velké množství smrků s tloušťkou kmene 7 cm až 30 cm, těch je tu dnes zhruba 190 kusů na hektar, dále průměrně 5 smrků na hektar o průměru kmene větším než 30 cm. Tyto stromy jsou kostrou budoucího lesa a jsou i zárukou jeho bohaté věkové struktury,“ potvrzuje Pavel Hubený.

„Rozpočítáme-li tuto hustotu podle podílu smrků různého stáří v tloušťkových stupních, zjistíme, že se tu rýsuje bohatě strukturovaný přírodní les. Můžeme odhadovat, že po kůrovcovém žíru přežilo na Modravských slatích 22 smrků na hektar starších 100 let a cca 1 smrk starší 200 let na 10 hektarů. Ve zmlazení je pak cca 245 smrků na hektar ve stáří 40-60 let a přes 3000 smrků na hektar ve věku do 40 let. Přitom zhruba na pětině území ponechaného bez těžeb zůstaly dosud zachovány skupiny starých smrkových porostů, které zatím odolaly útokům kůrovce,“ doplňuje.

Smrčky, které doslova živoří pod vzrostlými stromy, přitom dokážou velmi dobře klamat tělem. Zaznamenali jsme například smrk, který ve svých 350 letech měl průměr kmene pouze okolo 18 centimetrů. Navíc počty stromků na hektaru také nejsou zanedbatelné. V průměru se vyskytuje v horských smrčinách šest tisíc stromků na hektar. Ale jedná se o průměr.

„V průběhu let proběhne mezi nejmladšími stromky určitá selekce, kdy přežijí pouze ty nejsilnější a jak je vidět například na Trojmezí, na hektaru může zůstat jen okolo 300 dospělých stromů. I to je ale

dostatečné, navíc stromy s větším prostorem k růstu mají lepší kořenový systém, níže položenou korunu a díky tomu mohou lépe odolávat jak větrům, tak i kůrovci," říká Jaroslav Červenka.

Přirozená obnova horské smrčiny po orkánu Kyrill, probíhá také například v okolí rozhledny Poledník.

„Chápu, že pro mnohé návštěvníky to je hrozný zážitek. Na první pohled se totiž může zdát, že tady žádné přirozené zmlazení není, vše je hnědé, ponuré, mrtvé. Je ale třeba se podívat podrobněji. Mnohé stromky ještě nejsou vidět,

vždyť od Kyrilla uběhlo pouhých devět let a od kůrovcového žíru teprve šest, maximálně sedm let. Za takových deset let, což v životě lesa není žádná doba, to ale právě tady bude vypadat úplně jinak, o dost zeleněji, podobně, jako třeba na Velké a Malé Mokrůvce," je přesvědčený ředitel Pavel Hubený.

Návštěvníci se o obnově horské smrčiny mohou na vlastní oči přesvědčit například v okolí cesty z Modravy na Březník nebo na naučné stezce s názvem Horská smrčina, která vede kolem Plešného jezera.

Tisková zpráva Správy NP Šumava

Čo nás spája? Ochránárske zásady a cnosti

V dnešním čísle přinášíme čtenářům text slovenského kolegy Mikuláše Huby, v němž ve spolupráci s kolegy shrnul, jakými zásadami bychom se měli jako „ochranáři“ řídit. Text přebíráme z webu www.ochranari.sk, kde také najdete důvodovou zprávu k jednotlivým zásadám. Věříme, že text může být přínosný i pro české ochránáře a že se obejdete bez jeho českého překladu:

Ochránárske zásady a cnosti

Tento prehľad zásad a cností je niečo ako najnižší spoločný menovateľ, ktorý spája členov a členky Slovenského ochránárskeho snemu. Ide o niekoľko základných vlastností a zároveň kritérií, ktoré by mal spĺňať človek, ktorý sám seba považuje za ochránára a ktorého aj jeho okolie ako ochránára/ochránárku oprávnené vníma. Slúži aj ako možný kritériálny rámec na hodnotenie seba i druhých.

Chceme sa vyznačovať (aj) týmito vlastnosťami a cnosťami (bez ohľadu na poradie dôležitosti):

1. Snaha meniť veci verejné vo sfére ochránárskeho záujmu k lepšiemu. Pričom môže ísť o našu reakciu na neuspokojivý stav a vývoj materiálneho sveta, ale aj na jeho duchovnú stránku, vrátane otázky, ako adekvátne poznať, vnímať či interpretovať realitu. Čím viac bude táto naša reakcia vychádzať z faktov a dôkazov (a nielen z pocitov, emócií či ideologických schém), tým lepšie.

2. Vízia/ideál/cesta k cieľu: predstava, ako by stav vecí mal vyzeráť. Ak aj nie ideálne, tak aspoň lepšie, ako vyzerá. Z povedaného je jasné, že opäť nehovoríme len o stave, ale aj o vývoji. Logicky to nadväzuje na nespokojnosť a (seba)aktivovanie: definovanie si cieľa a optimálnych spôsobov jeho dosahovania. V ochránárstve – ako málokde inde – je prítomné, potrebné a náležité hľadanie ideálu i ciest, ako sa k nemu

priblížiť.

3. Aktivizmus/angažovanosť/pretavenie poznania i emócií do konkrétneho činu. Kým potreba chrániť ohrozené hodnoty a túžba meniť svet k lepšiemu je akýmsi „spúšťacím mechanizmom“ a vízia „svetielkom na konci tunela“, aktivizmus je hnacou silou a zároveň charakteristickým prejavom smerovania k cieľu. Pritom je dôležité, aby sme aktívni boli nielen my sami, ale aby sme aktivizmus vyžarovali aj do svojho okolia a motivovali či „zapaľovali“ aj druhých (ochranár/ochranárka vždy bude ovplyvňovať aj druhých).

4. Snaha o odbornosť/kompetentnosť: Schopnosť rozhodovať sa a konať so znalosťou veci a na základe dostatočných dôkazov (informovane). Táto vlastnosť pritom nemusí byť podmienená formálnym vzdelaním, absolvovaním prírodovedeckej či lesníckej fakulty, alebo titulom RNDr.! Vysoké percento vynikajúcich ochranárov a ochranárok nemá tento typ formálneho vzdelania, a pritom konajú kompetentne.

5. Nezávislosť/nepodkupnosť/nemanipulovateľnosť/vyhýbanie sa konfliktom záujmov: akákoľvek závislosť (ekonomická – najmä od tzv. chlebobarcov, politická, ideologická a i.) vtláča ochranárskym aktivitám nežiaducu pečať a viac či menej ich deformuje (ak len nehovoríme o závislosti od nášho ochranárskeho cieľa či misie). Príbuzný problém či riziko je manipulovateľnosť tými, ktorí/ktoré nedisponujú dostatkom informácií, skúseností, presvedčenia a/alebo kritického myslenia. Aj z týchto dôvodov došlo k nadmernému štiepeniu ochranárstva na Slovensku a k odchodu časti ochranárov a ochranárok – dokonca aj do „opačného tábora“. Do tejto kategórie nezávislosti a dôveryhodnosti patrí aj neskorumpovateľnosť, keďže korupcia je extrémne nebezpečný, demoralizačný až kriminálny prejav toho, o čom hovoríme vyššie. V treťom sektore nie je taký rozšírený a markantný ako v politike, verejnej správe, zdravotníctve, službách či biznise, ale v menej evidentných podobách sa aj tu vyskytuje stále častejšie a zhubnejšie, a to aj vtedy, keď si to relevantné osoby ani len samy v sebe nepripúšťajú.

6. Sebaúcta, patričné sebavedomie/stavovská hrdosť/kultúrny vzor. Nás, ktorí sme zažili 80. roky minulého storočia, kedy to ochranári postupne dotiahli až na „vedúcu silu“ spoločnosti (aj keď len na chvíľu, ale zato hviezdnu), už nik nepresvedčí, že máme ticho sedieť v kúte, alebo že sme akísi občania druhej kategórie. Ale neskôr narodených sa po rokoch znevažovania a diskriminácie môžu podobné pocity zmocniť. Len to nie! Len málokto je z hľadiska súčasnosti, a najmä budúcnosti dôležitejší, ako ochranári. Naopak, musíme byť odvážni, nedať sa pokoriť či znechutiť, snažiť sa byť vpredu a stelesňovať pozitívne kultúrne vzory.

7. Empatia/súcit/solidarita. Tieto dôležité vlastnosti môžu mať rôzne prejavy: vo vzťahu k vlastnej komunite (napr. snažiť sa riešiť názorové spory vo vnútri komunity, a nie prostredníctvom médií či „tretích osôb“), vo vzťahu k ostatným ľudským bytostiam, ale aj k mimoludskej prírode

8. Permanentný kontakt s realitou a kritické myslenie. Mala by to byť vlastnosť, ktorá je v komplementárnom vzťahu s naším vizionárstvom. Ide o to, aby sme svoje ideály a vízie permanentne konfrontovali s realitou. Nie s cieľom podriaďovať ich realite, ale preto, aby sme (ľudovo a poeticky povedané) „keď sa už aj naše hlavy, srdcia a duše vznášajú v oblakoch, nohami stáli na zemi“. Taktiež by sme nemali žiť v zajatí dogiem, mali by sme si zachovať a rozvíjať schopnosť kritického myslenia.

9. Altruismus/dobrovolnictvo. Vlastnost, která by možno mohla a mala být na prvom mieste tohto zoznamu (a nielen podľa abecedy). A to aj z celkom praktických dôvodov: kto pochybuje o potrebe altruizmu, nemusel by sa zdržiavať čítaním ďalších „prikázaní“.

Mikuláš Maňo Huba (s maximálnym možným zapracovaním pripomienok Richarda Medala, Ľubice Trubínovej, Jána Topercera, Eulálie Štefanovej, Pavla Petráša, Petra Straku, Ľubice Lacinovej, Henricha Pifka, Pavla Zimana, Petra Tatára, Milana Lichého a Juraja Zamkovského)

DOPISY ČTENÁŘŮ

Ad: Budějovičtí opraví skla v Lannovce

Marně jsem doufala, že se současní zastupitelé konečně dovtípí, jak nesmyslné bylo umístění skleněných tabulí na Lannově třídě. Velké křehké prosklené plochy tu logicky (při nechvalně známém vandalismu) nemohly dlouho vydržet a budou zajisté opět brzy poškozeny. Navíc nevypadají příliš esteticky, znemožňují průhled ulic, jejich informativní funkce je mizivá (nikdy jsem tu nespátřila nikoho, kdo by si údaje na nich četl). Překvapuje tedy, že radnice hodlá doslova vyhodit dalších přes půl milionu Kč z veřejných peněz na jejich opravy, přičemž už zadala objednávku oprav bez toho, aby se k věci dotázala občanů na jejich názory.

Celý projekt úprav Lannovy třídy, dokončený vlastně nedávno (v roce 2010) nebyl příliš zdařilý a byl proto opakovaně jako nekoncepční kritizován veřejností. “Nádražní” konec Lannovky zahrazuje řada nepřívětivých laviček, v chladných dnech zcela opuštěných. V teplejším období na nich sedávají téměř výhradně skupiny “méně přizpůsobivých” lidí, kteří se tu hlasitě hádají, odhazují odpadky pod lavičky a do blízkého umělého “potoka”, případně po sobě házejí různé předměty, včetně kamení. Nad lavičkami je tvarově zcela nefunkční zastřešení, které nechrání před deštěm a navíc se na jeho zasklení hromadí prach (na zastávkách MHD u obou nádraží je přitom laviček málo). Neutěšený vstupní prostor hlavní třídy zde “korunuje” kýčovitá umělohmotná kopie Dietrichova Samsona nad kašničkou.

Celá rekonstrukce Lannovy třídy stála cca 140 milionů Kč, částečně z městských peněz, částečně z dotací Evropské unie, které byl projekt původně prezentován jako revitalizace pěší zóny. Lannovka se ale z velké části stala “Potěmkinovou vesnicí”, neboť ve výsledku zde žádná skutečná pěší (ani smíšená) zóna nevznikla. Auta si na ní vjíždějí a zastavují tu jak chtějí i v době mimo hodiny, vyhrazené pro zásobování. Velkou část ulice zabírají parkovací plochy pro “rezidenty”, kteří mají pocit, že mají na parkování přímo před domem nezpochybnitelné právo. Motoristé nerespektují ani torzo cyklopruhu, vyznačeného bohužel tak, že vede odnikud nikam, občas na něm přímo parkují.

Paradoxně je v době, kdy má téměř každý mobilní telefon, na této hlavní třídě, proti jejímž oběma koncům se nacházejí pošty, umístěno šest telefonních automatů, které nikdo nepoužívá. Původní nevzhledné stánky s občerstvením byly “vylepšeny” neméně nevzhlednými občerstvovacími a policejními šedivými kontejnery.

V celé ulici převažuje fádni šedá plocha zadláždění a šed' většiny mobiliáře. Nepříliš zdařilé předešlé velké kontejnery s chaotickými shluky konifer byly po rekonstrukci nahrazeny nepříliš zdařilými menšími kontejnery s nezuživými rostlinami, sloužící v mimovegetační době spíš jako odpadkové koše. Mobiliář “pěší zóny” byl pořizován postupně ve třech etapách, což se podepsalo na jeho nejednotném dezénu – to opět působí nekoncepčně a chaoticky.

Zdaleka přitom nebyla využita všechna místa v ulici, kde mohly být vysazeny stromy. Většina vzrostlých stromů byla při rekonstrukci vykácena a nahrazena nízkými kultivary, neposkytujícími v létě téměř žádný stín. Přes odpor projektantů prosadil odbor životního prostředí alespoň zachování tří krásných zdravých platanů, které dřív rostly ve velkých hlubších kruhových obrubnicích, chránících jejich kořenový systém.

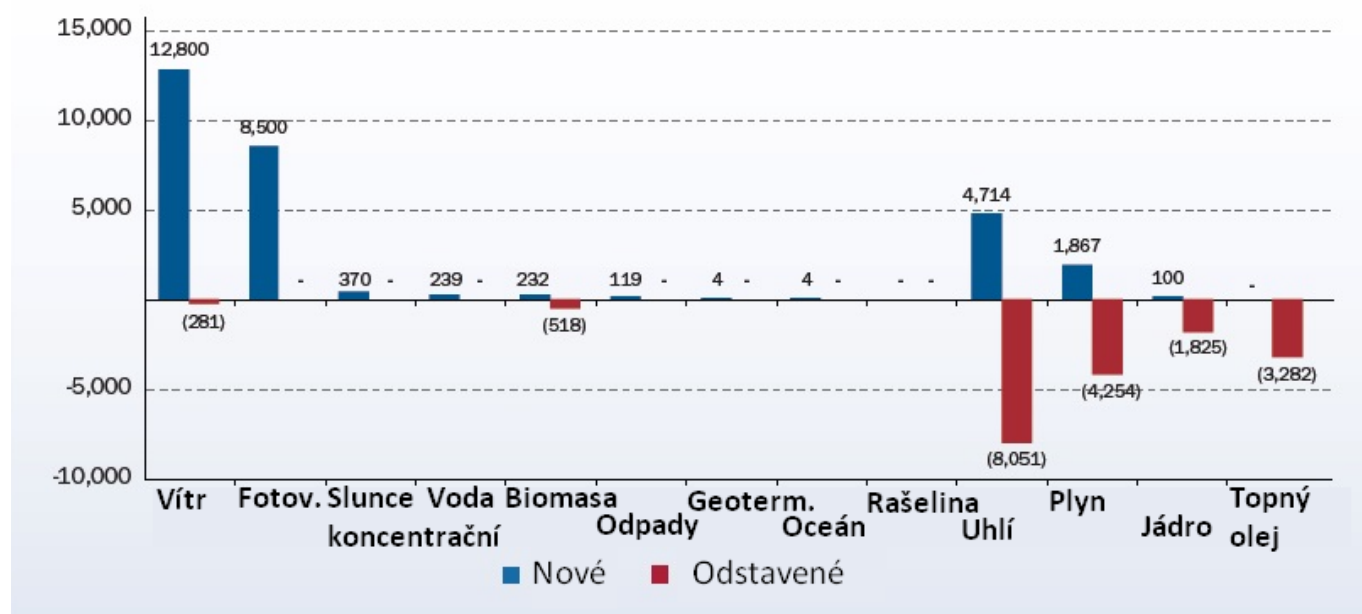
Tyto obrubníky mohly být při rekonstrukci opatřeny dřevěným kruhovým sezením, zastíněným v létě před žhavým sluncem korunami platanů. Projektanti či realizátoři stavby se však “pomstili nežádoucím stromům” tím, že ponechali jejich kořenový systém zčásti obnažený nad okolním terénem. Nechráněná část kořenů je takto vystavena poškozování, neohrazená zemina na úpatí stromů láká venčené psy ke znečišťování, čímž se stala hlavní ulice, vedoucí od nádraží k centru města, nazvaná po slavném rodákovi, zajisté úžasnou vizitkou naší jihočeské metropole.

Dosud mechanicky nepoškozená skleněná plocha u fontán na druhém konci ulice před Českou národní bankou, v době své instalace nazvaná “Pocta Hirzovi”, byla už po třech letech zpoloviny pokryta vodním kamenem, takže text je nečitelný. Velký skleněný panel zde proto slouží jen jako další nežádoucí vizuální bariéra průhledu Lannovou třídou. Nějaký odolnější panel subtilnějšího formátu, informující o založení města, přitom chybí na Piaristickém náměstí u kláštera. Vzhledu výše uvedeného místa na Lannovce, s jinak pěknými fontánami, by velmi prospělo, kdyby skleněné monstrum, které nahradilo někdejší stejné ohavné sousoší Pionýrek, bylo odstraněno a nahrazeno nějakou oblou moderní sochou, tvarově lépe korespondující s tryskající vodou. Živá vzrostlá zeleň, vodní prvky a působivé plastiky by měly být estetickými dominantami celého prostoru hlavní třídy s pěší zónou. Bohužel, zatím jediným zdařilým výtvarným počinem, kterým byl doplněn vzhled Lannovky, bylo dodatečné umístění sousoší Humanoidů, spěchajících do banky, na samém začátku ulice u “Sadů”. Je výmluvnou vizitkou naší doby promarněných příležitostí.

V lednu 2016 Jaroslava Brožová

GRAF MĚSÍCE

Nově instalované a odstavené elektrárenské kapacity v EU (v MW)

Zdroj: EWEA

Hnutí DUHA České Budějovice a Calla
vás srdečně zvou na besedu z cyklu Zelených čtvrtků

Také příroda má svá práva s právníky Milošem Tuháčkem, Jitkou Jelínkovou a Svatomírem Mlčochem

Součástí besedy bude představení praktické příručky pro občany
i spolky Právo životního prostředí

Ve čtvrtek 17. března 2016 od 18:00 hodin

v galerii Měsíc ve dne, Nová ul. 3, České Budějovice.

Více informací:

Hnutí DUHA České Budějovice, Dlouhá 134, Kaplice, tel: 380 311 459
ceskebudejovice@hnutiduha.cz, <http://www.hnutiduha.cz>

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Fráni Šrámka 35, České Budějovice
tel.: 384 971 930, calla@calla.cz, <http://www.calla.cz>

Ozvěny Ekofilmu v Jihlavě

v úterý 8. března 2016 od 17 hodin v kině Dukla

Film "Cesta na nejbezpečnější místo Země"

Dokument o jaderném fyzikovi Charlesu McCombiem, který napříč světem hledá místo pro konečné úložiště jaderného odpadu. Film vysvětluje, proč je to tak důležité, stejně jako zatím beznadějně. /100 min., titulky/

Na závěr beseda s **Edvardem Sequensem**, energetickým konzultantem Calla – Sdružení pro záchranu prostředí a jihlavským geologem **Zdeňkem Laštovičkou**.

[Celý program Ozvěn Ekofilmu.](#)

Nuclear Energy Conference 2016

Jaderná energetika – drahý hazard

v úterý 5. dubna ve Smetanově sále Autoklubu ČR v Praze

Cílem konference je za účasti zahraničních i českých expertů diskutovat omezení, na která narážejí vlády i investoři při úvahách o stavbě nových reaktorů nebo rekonstrukci stávajících. Protože si letos na jaře připomeneme výročí dvou nejvýznamnějších jaderných havárií v Černobylu a ve Fukušimě, zaměří se konference i na otázku aktuálních bezpečnostních rizik jaderné energetiky.

Pozvání na konferenci přijala celá řada zajímavých osobností. V úvodních referátech Vás Emmerich Seidelberger z BOKU Univerzity ve Vídni provede aktuálními riziky jaderné energetiky ve světě. Expert na biologické účinky radiace Dr. Ian Fairlie se pak ohlédne za dopady černobylské katastrofy po třiceti letech.

S aktuální problematikou bezpečnosti reaktorů v Belgii, na Slovensku a ve Francii se seznámíte v přednáškách Ilse Tweer, Pavola Širokého a Yvese Marignaca. O výsledcích zátěžových testů dnešních reaktorů po havárii ve Fukušimě bude referovat Oda Becker, a jejich promítnutí do novelizované směrnice Euroatom o jaderné bezpečnosti zhodnotí zástupce DG Energy Evropské komise Jan Jílek. Tobias Heldt z University v Maastrichtu pak rozebere problematiku omezené odpovědnosti za jadernou škodu.

Konferenci bude moderovat novinář Dan Moravec. V programu je vyčleněn prostor na diskusi jednotlivých bodů a je zajištěno tlumočení. Kompletní program a další podrobnosti najdete na webových stránkách www.nec2016.eu. Budeme rádi, když se na ní do konce března zaregistrujete.

Pořádají: Hnutí DUHA, Calla a Jihočeské matky

**Česká společnost ornitologická
srdečně zve všechny učitele na**

Seminář Ptáci ve městech

14. března, 9:00 – 13:00 Magistrát HL. m Prahy

Seznámení se synantropními ptáky a nebezpečím, které pro ně město představuje, tipy na zapojení do výuky, škola ptačího zpěvu, seznámení s projektem Jaro ožívá.

Přihlášky a další podrobnosti najdete v sekci Novinky na stránkách Jaro ožívá <http://www.springalive.net/cs-cz>. Případně nás můžete kontaktovat na dobruska@birdlife.cz.

Exkurze napříč národními parky Šumava a Bavorský les 2016

Zajímá vás, jak se vyvíjí příroda, když se jí nechá prostor a čas? Chtěli byste poznat středoevropskou divočinu na vlastní oči a kůži a porozumět tomu, v čem je její nedocenitelná hodnota? Zaznamenali jste spory o kácení v Národním parku Šumava a chtěli byste se přímo v terénu dozvědět více? Chcete se přesvědčit, zda se les po napadení kůrovcem sám obnovuje?

Pokud odpovídáte ano, přihlaste se na naši **velkou čtyřdenní exkurzi** do největšího českého národního parku i do sousedního německého Bavorského lesa. Hnutí DUHA již více než dvě desetiletí aktivně usiluje o kvalitnější ochranu přírody na Šumavě a letos již posedmnácté pořádá exkurze pro veřejnost. Podívejte se pod vedením odborného průvodce do nejzácnějších míst obou národních parků včetně těch běžně nepřístupných. Přiblížte se šumavské divočině.

Co vás v rámci čtyřdenní exkurze čeká?

Podíváme se do míst, kde na velkých plochách vládne jen příroda. Do Trojmezenského pralesa a do jádrových oblastí Národního parku Bavorský les i do okolí hájovny Březník na české straně hranice. Uvidíme horská ledovcová jezera (Plešné i Roklanské) či dramatickou Ďáblovu soutěsku (Teufelsloch) a vystoupáme na nejvyšší vrcholy Šumavy – Velký Roklan, Luzný i Plechý. Budeme mít možnost dobře srovnat různé přístupy k péči o les v národním parku, německý i český. Nevyhnmeme se ale ani připomínkám z dob, kdy se na Šumavě plavilo vytěžené dřevo dolů do nížin – Schwarzenberskému kanálu či nádrži Reschbachklause. Na závěr celé exkurze se projdeme také stezkou lesních prožitků (Seelensteig).

Večery budeme trávit v kempu na Soumarském mostě na břehu Vltavy a v německém kempu ve Finsterau na hranici Národního parku Bavorský les. Vaším průvodcem bude během celých čtyř dní již tradičně zkušený průvodce Jaromír Bláha.

Termín: 24. (středa) – 29. 8. (pondělí) 2016 (příjezd na místo setkání ve středu večer, odjezd v pondělí ráno)

Ubytování ve vlastních stanech v kempech na Soumarském mostě na břehu Vltavy a ve Finsterau na východním okraji Národního parku Bavorský les nedaleko českých hranic. Další informace získáte a přihlásit se můžete u Marcely Povolné: marcela.povolna@hnutiduha.cz.

Týdny pro divočinu 2016

Plánujete letní dovolenou? Chtěli byste poznat tajuplné krásy přírody, vidět nevšední scenérie, zažít kouzlo nepoznaného? Odrážejí vás prázdné slogany cestovních kanceláří a dobrodružství vykoupené obří ekologickou stopou? Tak právě pro Vás Hnutí DUHA připravuje již po osmnácté dobrovolnické pobyty v nejdívočejších koutech naší krajiny. Přidejte se k tradiční akci Týdny pro divočinu, v jejímž rámci se budete moct aktivně zapojit do praktické ochrany biodiverzity. Kromě práce čekají účastníky zajímavé odborné exkurze do oblastí mnohdy nepřístupných veřejnosti. Navíc nabízíme ubytování a stravu zdarma. Není to snad ta pravá dovolená vašich snů?

Pokud ano, vyberte si některou z níže uvedených lokalit, prostudujte si podmínky pobytu a vyplňte přihlášku na <http://ceskadivocina.cz/prihlaska-tydny-pro-divocinu/>.

Termíny

- **23. 7. – 30. 7. 2016 | Týden pro divočinu na Králickém Sněžníku**
- **6. – 13. 8. 2016 | Týden pro divočinu na Smrku**

Další termíny budou postupně přibývat. S přihlašovaním příliš neotálejte, kapacita jednotlivých termínů je omezena. V případě dotazů se neváhejte obrátit na koordinátora Týdnů pro divočinu Lukáše Kalu: lukas.kala@hnutiduha.cz.

Zpravodaj **Ďáblík** pro své členy a přátele vydává:

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

Naše adresa: Fráni Šrámka 35, 370 01 České Budějovice

Telefony: 384 971 930, 387 311 381 • **Fax:** 384 971 939

E-mail: calla@calla.cz • **Internet:** <http://www.calla.cz> • Calla je také na [Facebooku](#)

Naše konto: 3202800544 / 0600 GE Money Bank, pob. České Budějovice

IČO: 62536761 Paradoxně jde

Uzávěrka dalšího čísla je do 10. března 2016. Články posílejte na edvard.sequens@calla.cz.

Databázi odběratelů spravuje Romana Panská. Nechcete-li dostávat tento zpravodaj, napište nám a my Vás okamžitě vyřadíme z adresáře. Chcete-li se přihlásit k jeho pravidelnému odběru, pište na calla@calla.cz.

Všechna starší čísla občasníku **Ďáblík** najdete na webových stránkách Cally.

Líbil se Vám Ďáblík? Pomozte nám s jeho šířením!

Pošlete ho svým přátelům s nabídkou na pravidelný odběr do e-mailové schránky.

Můžete nám také přispět na vydávání.

Použijte číslo účtu 3202800544 / 0600 a variabilní symbol: 111.

Děkujeme!